

Urvalsprovet i nordiska språk (svenska som modersmål) och nordisk litteratur 18.5.2020 kl. 9.00–12.00

Anvisningar

- Svara på frågorna klart och tydligt så som det står i materialet. Var noggrann med att svara på varje fråga utgående från rätt material.
- Skriv dina provsvar på **svenska**. Svar som har skrivits på andra språk bedöms inte.
- Skriv dina provsvar i ett skilt svarsdokument. Ladda ner svarsdokumentet från sidan med anvisningarna för urvalsprovet, samma sida som du laddade ner detta provdokument från.
- Skriv dina svar tydligt med hela, korrekt formulerade meningar, inte som punktuppställning.
- Numrera dina svar. Använd samma numreringen som används i provet.
- **Kopiera inte.** Ifall du kopierar text ses det som försök till fusk. Helsingfors universitet kan använda plagiatidentifieringssystemet Urkund för att gå igenom urvalsprovssvaren.

Poäng

Urvalsprovet poängsätts på skalan 0–100.

Del	Du kan få	Du kan bli antagen bara om du får
1	0–60 poäng	
2	0–40 poäng	
Totalt	0–100 poäng	minst 50 poäng

Dina provsvar i vissa delar av provet kan förbli outvärderade ifall du inte kan nå lägsta möjliga godkända poängantal för hela provet.

Del 1: Analysuppgifter (0–60 poäng)

Uppgift 1.1 (0–40 p)

Svar båda på a) och b) utifrån utdraget ur novellen *Det finns ingen synonym till kusin* av Peter Sandström. **Skriv en text på ca 700–800 ord:**

a) Vilka typer av språklig variation förekommer i texten? (0–20 p)

- 1) Vad kan tänkas utgöra grunden för den språkliga variationen i *Det finns ingen synonym till kusin*: är det t.ex. ålder, social grupp, regionalt ursprung? Är det tydligt i det här utdraget vilken grunden för variationen är?
- 2) Hur kan vi se dialektala drag samt attityd till dialekt i texten?
- 3) Hur markeras språkväxling genom flerspråkighet i en replik?
- 4) Undersök Bålens språk i texten. På vilket sätt påverkas hans språkbruk av olika situationer?

b) Vilka är de språkliga variationernas litterärt gestaltande funktion i texten? (0–20 p)

- 1) Hur många slags "språk" finner du i textutdraget?
- 2) Vad är deras funktion för exempelvis karaktärsteckning eller miljöbeskrivning?
- 3) På vilket sätt antyds differentiering genom svenska med finlandismer, dialekt och slang?
- 4) Gå tillbaka till Bålens språkbruk. Hur skapar författaren genom Bålens varierande språk olika situationer?

Analysera utdraget ur *Det finns ingen synonym till kusin* av Peter Sandström utifrån utdragen ur Bengt Lomans artikel *Om svenskan i Finland* och Gunilla Harling-Krancks artikel *Finlandssvenska dialekter*. Kom ihåg att hänvisa tillbaka till Loman och Harling-Kranck och använda artiklarna i din analys.

Förhandmaterial:

1. Bengt Loman. 1998. "Om svenskan i Finland", G. Harling-Kranck (red.) *Från Pyttis till Nedervetil : Tjugoniu prov på dialekter i Nyland, Åboland, Åland och Österbotten*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 173–175.

2. Gunilla Harling-Kranck. 1998. "Finlandssvenska dialekter", G. Harling-Kranck (red.) *Från Pyttis till Nedervetil : Tjugoniu prov på dialekter i Nyland, Åboland, Åland och Österbotten*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland. S. 139–142, 158–159 och 142–148.
3. Peter Sandström. 2012. "Det finns ingen synonym till kusin." *till dig som saknas*. Helsingfors: Schildts & Söderströms, s. 56–67.

Uppgift 1.2 (0–20 p)

Begrepp och definitioner

Du får tio (10) definitioner på språk- och litteraturvetenskapliga begrepp som du ska identifiera i texten. Plocka ut exempel och motivera kort varför du ser dem som exempel på detta.

I denna uppgift ska du utgå från utdraget från Bo Carpelan "7" (ur *Bågen*). Uppgift a–e innehåller utdrag ur texter där du kan leta efter exempel, men i uppgift f–j ska du själv hitta exempel från texten.

(De språkvetenskapliga definitionerna är tagna ur *Svenska akademins grammatik* (SAG) men fetstil och kursiv stil har delvis tillagts för att göra exemplen tydligare. Asterisken har plockats bort.)

Förhandsmaterial: Bo Carpelan "7", ur *Bågen*

a) Prepositionsfras:

"**Prepositionsfrasen** är en fras med preposition som huvudord. Den består prototypiskt av en preposition och dess efterställda nominala bestämning, rektionen, t.ex.: till finansminister."

(SAG 3, s. 645)

s. 27

Bäst att vända. Jag slet med höger åra, fick upp båten i vind och började spjärna emot. Båten gled i sidled. Det mörknade över fjärden.

b) Passiv:

"**Passiv** är ... en egenskap hos satser: i den passiva satsen har vissa av verbets aktanter systematiskt en annan satsledsfunktion än i den motsvarande aktiva satsen (normalfallet).

Passiven utmärks i verbfrasen med suffixet -s hos verbet (s-passiv) eller med ett passivbildande hjälpverb (perifrastisk passiv), bli eller vara,

t.ex.: Stolen **lagades** (av min bror) redan i förra veckan. Stolen **blev lagad** (av min bror) redan i förra veckan.” (SAG 4, s. 360)

s. 27–28

Pappa hade kikare, kanske iakttog han mej. Jag vinkade hastigt som om jag gjort nånting dumt. Det slog upp vatten över borden. Armarna började kännas som spända rep, det värkte i dem, och jag var ensam. Det räckte en evighet när jag varken såg eller tänkte nånting.

c) Efterställt attribut:

”**efterställd**, om bestämning placerad efter sitt huvudord, t.ex. om attribut efter sitt substantiv (t.ex. *riset från Indien*)” (SAG 1, s. 165)

”**attribut**, bestämning till huvudordet i en nominalfras, t.ex. bestämningarna till *örhängen i hennes andra gröna örhängen av plast*.” (SAG 1, s. 155)

s. 28

Hej. Jag heter Johan. Jag bor där, på Talludden. Det blåste så att jag inte orkade ro tillbaka.

s. 31

Jag sträckte ut handen, men han drog undan fågeln vars näbb rörde sej av och an, medan de små ögonen blänkte. De rörde sej nästan lika snabbt och stelt som hans.

d) Predikativ:

”**Predikativet** är prototypiskt ett led i verbfrasen som anger vad eller hurdan subjektets eller objektets referent (predikationsbasen) är eller blir, t.ex. Peter är **glad**. När blir du **klar**? [Predikationsbasen anges med subjektet.] Han åt köttet **rått**. Brevet gjorde Peter **glad**. [Predikationsbasen anges med objektet.]” (SAG 3, s. 326)

s. 30

I hörnet var en bur med hönsnät över, gjord av en gammal sockerlåda. En vit mås flaxade oroligt därinne. Marvin hakade försiktigt upp en flik av ståltråden, sträckte ut handen och tog den så mjukt som om han rört vid nånting oändligt dyrbart.

- Det här är min fågel.

- Är den sjuk?

- Den har vingen bruten. Den blir frisk. Då flyger den, men den kommer tillbaka.

e) Adverb:

”**adverb**, en ordklass, [...] Adverbet anger ofta en omständighet vid en aktion: *där, ofta, ute, nu, delvis*. Det är i de allra flesta fall oböjligt. Adverbet fungerar framför allt som huvudord i olika slags adverbial.” (SAG 1, s. 150)

s. 27

När jag nått halvvägs märkte jag att det var längre väg än jag nånsin drömt om. Årorna började kännas tunga. En sträv vind från land hjälpte mej visserligen framåt, men vägen tillbaka – hur skulle jag klara den? Bäst att vända.

f) Alliteration:

en stilfigur med begynnelse- eller medelrim – ord som börjar på samma konsonant eller konsonantgrupp eller samma eller olika vokal.

g) Metaforer (eg. ”överföring”):

bildliga uttryck för att vidga språkets register och åskådliggöra något. Kan vara öppna eller dolda (ex. *stolens rygg, bergets fot*).

h) Intertextualitet

relationer till andra texter, t.ex. citat, allusioner, parodier, adaptationer, imitationer och litterära referenser.

i) Liknelse:

mellan två begrepp där jämförelseledet utgörs av ”som” eller ”liksom”.

j) Personifikation:

när något abstrakt eller inanimerat beskrivs i mänsklig form eller ges mänskliga egenskaper, t.ex. ”tiden som går”.

Del 2: Språkfärdighet (0–40 poäng)

Skriv en text på ca 400 ord om *pojkeologi* i kapitel 1 och 7 från *Bågen* av Bo Carpelan (1968) och vid behov också *Det finns ingen synonym till kusin* av Peter Sandström (2012).

Välj om du vill skriva texten ur ett språkvetenskapligt **eller** ett litteraturvetenskapligt perspektiv. Oavsett inriktning förväntas du använda dig av Magnus Öhrns text *En mild vilde. Några nedslag i svensk pojkeologi*.

Din text kommer att bedömas på följande sätt: 1) förmåga att gå i dialog med texten (10 p), 2) textstruktur och textbindning (10 p), 3) grammatisk korrekthet (10 p) och 4) ordförråd och idiomatik (10 p).

Förhandsmaterial:

1. Magnus Öhrn. 2013. "En mild vilde. Några nedslag i svensk pojkeologi." *Fält i förvandling : genusvetenskaplig litteraturforskning*. E. Heggestad, Anna Williams & Ann Öhrberg (red.). Stockholm: Gidlunds förlag, s. 293–307.
2. Bo Carpelan. 1968. Kapitel "1" och "7". *Bågen*. Stockholm: Albert Bonniers förlag, s. 5–7, 27–32.
3. Peter Sandström. 2012. Utdrag ur "Det finns ingen synonym till kusin" från till dig som saknas, s. 56–66

Bedömningsgrunder

Del 1: Analysuppgifter

1.1

Fråga a & b ges 20p / fråga, närmare preciserat nedanför.

a) Vilka typer av språklig variation förekommer i texten? (0–20 p)

Fråga 1-2 och 4 ges 6p / fråga. Ett gott svar ges 2p, gott svar med någon referens till BL och/eller GHK / ex ges 4p.

Utmärkt svar vanligtvis med referens till BL och/eller GHK och ex ur Sandström novell ges 6p.

Fråga 3 ges 2.

1) Vad kan tänkas utgöra grunden för den språkliga variationen i *Det finns ingen synonym till kusin*: är det t.ex. ålder, social grupp, regionalt ursprung? Är det tydligt i det här utdraget vilken grunden för variationen är? – 6p

Vi möter först och främst 4 personer som talar i texten, jag-berättaren Petrus, som är uppväxt i Vasa, samt hans morbror Bålen, tant Landra och kusin Arjen, som Petrus besöker som tonåring i Storkarleby. Huvudgrunden för variationen här är därför regionalt ursprung, men ålder har någon betydning.

Petrus talar Vasa-svenska, men är möjligen vant till att lyssna till sin mammas och andra släktingars dialekt.

Morbrorns familj talar dialekt, med någon variation. Arjen talar konsekvent dialekt, med någon engelska ord, som till dels har anpassats språket ("ålrajt" och verbet "mova"). Landra och, speciellt, Bålen, växlar språk från dialekt till högsvenska inemellan när de talar direkte med Petrus, eller Gud (Vahva). Båda använder engelska "boys" när de talar till pojkarna.

2) Hur kan vi se dialektala drag samt attityd till dialekt i texten? – 6p

Dialektala drag ses i repliker, när Arjen, Landra och Bålen talar. Om man endast gengivar exemplen på repliker utan att precisera på vilket sätt, t.ex. med hänvisning till Harling-Krancks översikt, ges 2 poäng. Precisa exemplen ges 4 poäng.

Attityd kan t.ex. ses i hur Petrus försöker anpassa sitt språk till dialekten, bra med hänvisning till Loman – 2p

3) Hur markeras språkväxling genom flerspråkighet i en replik? – 2p

Här kan man nämna Petrus försök att tala dialekt med Bålen, eller exemplen när personer använder engelska ord och/eller finska namn.

4) Undersök Bålens språk i texten. På vilket sätt påverkas hans språkbruk av olika situationer? – 6p

Bålen växlar språk från dialekt när han talar till Arjen men när han talar direkte med Petrus går han inemellan över till högsvenska, samt när han ber bordsbön eller på annat sätt talar till Gud (Vahva) – 4 p. Hänvisning till sekundärlitteratur, t.ex. om högsvenskans religiösa användning eller mod folk utanför lokalsamfundet – 2p.

b) Vilka är de språkliga variationernas litterärt gestaltande funktion i texten? (0–20 p)

Fråga 1 och 3 ges 4p / fråga. Ett gott svar ges 2p, gott svar med referens till BL och/eller GHK / ex ges 4p.

Fråga 2 och 4 ges 6p / fråga. Ett gott svar ges 2p, gott svar med någon referens till BL och/eller GHK / ex ges 4p.

Utmärkt svar vanligtvis med referens till BL/ GHK och ex ur Sandström novell ges 6p.

1) Hur många slags ”språk” finner du i textutdraget? – 4p

Först och främst finns 2 språk i texten. Berättelsen skrivs på högsvensk, samt jag-berättaren Petrus' repliker är nästan alltid på högsvensk, mens Arjen, Bålen och Landra talar (inte alltid) dialekt.

2) Vad är deras funktion för exempelvis karaktärsteckning eller miljöbeskrivning? – 6p

Genom denna tvåspråkighet uppbyggs spänningsfält:

Dialekt < > Högspråk

Släktingarna på landet, som dyrkar jorden, där kusin Arjen, "en fysisk stark" ung man, följer familjens roll <> Petrus, pojke från stan, en "fysisk svag" ung man, som kommer att läsa på universitet

Landets konservativa – kroppsliga – "stabilitet" <> Storbys liberala – "intellektuella" "föränderlighet"

Normala människor <> "Finare folk"

3) På vilket sätt antyds differentiering genom svenska med finlandismer, dialekt och slang? – 4p

Dialekt: Arjen, Bålen & Landra talar dialekt, Petrus försöker "komma in" men lyckas inte.

Finlandismer: gud kalles Vahva, Ortsnamnen "Seeksjärvi" och "Veitkoski" (med apokope) – "vi i området använder de "finska namnen", men de utan ifrån "de svenska versionerna"

Slang: Arjens engelska ord försvenskas, "ålräjt" och "mova" > "movar", mens båda Bålens och Landras "Boys" stavas på engelska. > möjligen är Arjen som en yngre person mera förtrolig med engelskan än hans föräldrar, och uttalar "korrekt"?

4) Gå tillbaka till Bålens språkbruk. Hur skapar författaren genom Bålens varierande språk olika situationer? – 6p

När Bålen talar dialekt markerar det normala dagliga situationer, men när han talar till endast med Petrus skapas där en vis avstånd, när Bålen slår över till högspråk – Petrus är inte en del av dagligdagen, oansat om han är en när släkting. Bålens repliker till Petrus är dog ofta med dialektale träck, som kan även ses som en "performans" där Bålen försöker indraga Petrus in i dagligdagen. Till gengäld skapas där en mycket högtidlig stämning när Bålen tilltalar Gud (Vahva), t.ex. genom bordsbön, på högspråket.

1.2 Begrepp och definitioner

1p – exempel

1p – motivering

När textsnuttar angivits ska man leta först och främst i dessa. Om man letar i resten av texten och hittar svar där är det dock okej.

Fråga a-j ges 2p / fråga.

a) Prepositionsfras:

Möjliga svar:

- "med höger åra"
 - Motivering: prepositionen "med" är huvudord, och "åra" är huvudordet i dess nominala bestämning ("höger" är attribut till "åra").
- "i vind"
 - Motivering: prepositionen "i" är huvudord, och "vind" är dess nominala bestämning.
- "i sidled"
 - Motivering: prepositionen "i" är huvudord, och "sidled" är dess nominala bestämning.
- "över fjärden"
 - Motivering: prepositionen "över" är huvudord, och "fjärden" är dess nominala bestämning.

b) Passiv:

Svar: Armarna började **kännas**

Motivering: verbet "känna" står i s-form, det normala objekt "armarna" är blivit till subjekt.

c) Efterställt attribut:

Svar: fågeln vars näbb rörde sej av och an, medan de små ögonen blänkte.

Motivering: huvudordet i direkta objektfrasen "fågeln" preciseras med en efterställd bisats, " vars näbb rörde sej av och an, medan de små ögonen blänkte".

d) Predikativ:

Möjliga svar:

- Det här är **min fågel**
 - Motivering: subjektet är "det", och "min fågel" är en nominalfras som preciserar vad subjektet "är".
- Är den **sjuk**?
 - Motivering: subjektet är "den", och "sjuk" är en nominalfras som preciserar vad subjektet möjligen "är".
- Den har vingen **bruten**.
 - Motivering: objektet "vingen" har blivit "bruten", en nominalfras.
- Den blir **frisk**.
 - Motivering: subjektet är "den", och "frisk" är en nominalfras som preciserar vad subjektet "blir".

e) Adverb:

Möjliga svar:

- halvvägs
 - Motivering: en fastnad version av en nominalfras som funkar som adverbial här.
- nånsin
 - Motivering: en fastnad version av en nominalfras som funkar som adverbial här.
- visserligen
 - Motivering: en adverbversion av ett adjektiv som står som attribut till huvudordet "framåt" i en adverbial.
- framåt
 - Motivering: huvudordet i en adverbial.
- tillbaka
 - Motivering: en fastnad version av en prepositionsled som står som huvudordet i en adverbial.

f) Alliteration:

Exempel på svar: "Medan **m**amman höll i skjortan vred sej **M**arvin ur den ..."

Motivering: 2-3 ord som börjar på samma konsonant eller konsonantgrupp eller samma eller olika vokal, och står nära varandra i en mening.

g) Metaforer (eg. "överföring"):

Exempel på svar: "prästkragar" (s. 31)

Motivering: ett bildligt uttryck där ordet "prästkragar" användas för någonting helt annat.

h) Intertextualitet

Exempel på svar: Robinson Crusoe

Motivering: direkte referens till et annat litterärt verk och dess personer.

i) Liknelse:

Exempel på svar: Vinden låg på som en tätande mur. s. 27

Motivering: vinden jämfördes med en mur, genom jämförelseledet "som".

j) Personifikation:

Exempel på svar: "de smågläfsande vågorna"

Motivering: vågorna, som är et inanimerat naturfenomen ges en mänsklig (eller djurlig) egenskap, att kunna bita.

Del 2: Språkfärdighet

Text max 400 ord – *pojkkologi* i *Bågen* (och ev. *Det finns ingen synonym till kusin*), på basis av : Öhrn (2013), "En mild vilde. Några nedslag i svensk pojkkologi." *Fält i förvandling : genusvetenskaplig litteraturforskning*. E. Heggstad, Anna Williams & Ann Öhrberg (red.). Stockholm: Gidlunds förlag, s. 293–307.

Varje del (1–4) ger maximalt 10 poäng.		
1	Kontakt med utgångsartikeln genom hela texten: Öhrn (2013), "En mild vilde. Några nedslag i svensk pojkkologi." Den sökande har förstått utgångsartikeln.	10 p
	Reduktion av poäng om kontakten är mindre tät. Om endast det som ges i uppgiftsbeskrivningen nämns blir det 3 p	
2	Det finns inledning och avslutning i texten = den sökandes text. Det går en röd tråd genom texten = den sökandes text. God textbindning inom stycken och över styckesgränser.	10 p

Varje del (1–4) ger maximalt 10 poäng.

	Reduktion av poäng beroende på hur många brister det finns i textbindning. Flera brister i textbindningen ger 3 p.	
3	Ord och idiom: Korrekt användning av ord och idiom	10 p
	Varje felaktigt använt ord eller idiom: –1 p.	
4	Grammatik: genomgående korrekta grammatiska strukturer	10 p
	Varje felaktig grammatisk struktur: –1 p	